

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Снежана Христова Николова

относно дисертационен труд на тема „Иновативен модел за оценка на ученици с умствена изостаналост”

за присъждане на образователна и научна степен „доктор” в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2 Педагогика (Специална педагогика)

Докторант: Атина Парасхос Мурелату

Научен ръководител: доц. д-р Милен Замфиров Замфиров

1. Актуалност на проблема

Изясняването на същността на умствената изостаналост има важно теоретическо и практическо значение. Чрез познаването на симптоматиката и проявите на това сложно явление, се предоставя възможност за създаването на стратегии за корекционна работа с умствено изостаналите деца, съобразени както с психическите особености на тяхното развитие, така и с потенциалните им възможности за обучение, социализация и професионално-трудова подготовка. В практически план, обучението на ученици с умствена изостаналост в общообразователна среда в Република Гърция е сравнително от скоро. Това е основание за продължаващите проучвания на добри практики и възможности в тази насока. Освен това, учениците с интелектуални затруднения са най-многочислената група, обучаваща се интегрирано в масова среда. В тази насока, определената от докторант Мурелату тема на дисертацията е актуална.

Дисертационната разработка се спира на възможностите на скринингов тест за изследване и диагностициране на затрудненията, които учениците с умствена изостаналост срещат при обучението си в общообразователна среда. Атина Мурелату предполага, че оценяването им по този начин ще окаже „ценна помощ на учителите” и ще им даде обективна представа за възможностите на тази категория деца.

2. Характеристика на дисертационната разработка

Дисертацията е в обем от печатни 118 страници основен текст и 13 страници библиография със 107 източника на английски език, 64 на гръцки език и 14 интернет източника. В съдържателно и количествено отношение представеният дисертационен труд отговаря на изискванията за докторска дисертация. Съдържанието е придружено

от 38 таблици и 41 фигури.

В структурно отношение разработката се състои от увод, четири глави, приноси, препоръки и бъдещи проучвания, библиография и 3 приложения: писмо за съгласие на участниците, въпросник и скрининг тест.

В първата теоретична глава са представени редица въпроси, свързани с интелектуалната недостатъчност: научни постановки за интелектуалната недостатъчност в исторически контекст; първични и вторични дефекти, степени на увреждане. Разгледани са причините за интелектуалните затруднения (пренатални, перинатални и постнатални). Отделено е място на спецификите в психологичното развитие, като е акцентирано на когнитивните трудности. В края на първа глава присъстват въпроси имащи отношение към възможностите за обучение на лицата с умствена изостаналост и подходите на учителите към тях.

Във втората теоретична глава последователно са разгледани различни диагностични инструменти за определяне на интелектуалните затруднения – гръцки WISC III, тест на Станфорд-Бине, тест на Wechsler. Докторант Мурелату заключава, че целта на оценката на интелектуалната недостатъчност е да се направи не само обща диагностика, но и да се планира образованието и социалната рехабилитация на учениците с интелектуални затруднения.

Трета глава на дисертационния труд е посветена на постановката на изследването. Изследователската програма включва цел, две хипотези, задачи, създаване на скринингов тест за откриване на интелектуални затруднения, попълване на въпросник относно този тест от учители и специални педагози. Описана е процедурата по прилагане на теста, който се състои от няколко скали, оценяващи различни аспекти на интелигентността – вербална скала от 6 словесни дейности и практическа скала, оценяваща боравенето с предмети, координацията на ръцете и очите, разграничението между цвят и размер и други области.

Респондентите наброяват общо 107 мъже и жени на възраст от 25 до 55+ години от различни префектури в Гърция, имащи опит и специализирали за работа с деца със специални образователни потребности. В емпиричното изследване Атина Мурелату си поставя за цел да установи възприятията на учителите и специалистите, по отношение на скрининговия тест по осем категории: демографска информация, скорост и обработване на информацията, психологически характеристики – духовна умора – социални характеристики, концентрация, внимание, памет, езиково-когнитивни характеристики и математически характеристики. Една от категориите

посочва общото впечатление на учителите за конкретния инструмент за откриване на интелектуална недостатъчност.

В четвърта глава – Експериментално изследване и анализ, докторант Мурелату представя данните от своето изследване в количествени стойности. Обработката на емпиричните данни е осъществена с помощта на програмата SPSS, версия 25, софтуер за Windows (IBM Статистически пакет за социални науки за Windows, версия 25.0, Armonk, NY: IBM Corp). Сравненията на качествените данни са извършени с тест на Fisher. Стойностите на P са основани на 2-странни тестове, а статистическата значимост е определена на $P < .05$.

Докторантката успява да получи доказателства за двете хипотези. Анализът на резултатите от изследването е представен на количествено ниво, в таблици и фигури, отразяващи статистически достоверните данни и е компетентно интерпретиран.

Докторант Мурелату стига до заключението, че има висока степен на корелация на положителните отговори между учителите и специалните педагози. Тя подчертава, че скрининговият тест не е окончателно диагностично средство, а бърз метод за изследване на деца, за да се идентифицират случаите, които се нуждаят от по-нататъшно изследване.

3. Приноси на дисертационния труд

Приемам теоретичните и практическите приноси представени от Атина Мурелату, независимо, че звучат общо и могат да бъдат възприети по-скоро като пожелания. Според мен, създаденият скринингов тест за децата с умствена изостаналост, както и авторският въпросник към учителите могат да послужат на практикуващите учители, както и за бъдещи изследвания в тази област.

4. Публикации по темата на дисертационния труд

В периода 2016 – 2018 г. Атина Мурелату е представила 5 публикации имащи отношение към темата на дисертационната разработка, 1 самостоятелна и 4 в съавторство с научния си ръководител. Повечето са от докторантски конференции на СУ „Св. Климент Охридски”, 1 е в списание и 1 от международна конференция в Атина, Гърция.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът съдържателно и обстойно представя важните моменти, основните резултати, изводи и препоръки от дисертационния труд.

6. Въпроси:

- ✓ Специфичният скринингов тест е създаден за ученици на възраст 13 –

17 години. Защо авторката се фокусира върху средното образование, а не върху предучилищното или началното училищно образование, като се знае, че именно в този възрастов диапазон се проявяват затрудненията в познавателното развитие и в социалното функциониране на умствено изостаналите деца?

✓ Когнитивните, емоционалните и социалните характеристики на учениците с интелектуални затруднения са твърде различни на 13 и на 17-годишна възраст. Как тази специфика се отчита при прилагането на скрининговия тест?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационната разработка отговаря на изискванията за разработване на подобен род научни трудове. Могат да се открият силните страни и приносните моменти.

Оценката ми за цялостната продукция (дисертационния труд, автореферата и научните публикации) е положителна. В тази връзка предлагам на Уважаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на СУ „Св. Климент Охридски” в областта на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Атина Парасхос Мурелату.

27.02.2019 г.

гр. Шумен

проф. д-р Снежана Николова